

FRĂMÎNTĂRI POLITICE ÎN BUCUREȘTI ÎN A DOUA JUMĂTATE A SEC. AL XIX-LEA

de ȘTEFAN IONESCU

O dată cu lichidarea regimului feudal în Țara Românească, în urma revoluției de la 1848, orașul București a intrat într-o nouă etapă de dezvoltare iar populația a cunoscut o creștere numerică și o maturizare politică și civică.

În această privință, se remarcă, în primul rînd, conflictul deschis dintre orășeni, pe de o parte, și căimăcămia lui Constantin Cantacuzino, din septembrie 1848 — mai 1849, sau domnia lui Barbu Știrbei pînă în 1856, pe de altă parte. Prin acest conflict populația orașului, îndeosebi meșteșugarii, micii negustori, intelectualii, mahalagii și țărani din împrejurimi, au căutat să-și apere drepturile pe care le enunțase revoluția prin programul ei — Proclamația de la Islaz — dar nu le înfăptuise. Iar dintre acestea, ideea Unirii Principatelor era una dintre cele mai puternice, deși nu fusese inclusă în cele 22 „puncturi“ ale Proclamației, date fiind condițiile obiective ce se creiaseră pentru realizarea ei în urma războiului numit al Crimeiei (1853—1856). Pacea de la Paris stipula, printre altele, și reorganizarea Principatelor dunărene care, astfel, deveniseră o problemă europeană.

Într-un asemenea climat istoric, era firesc să se producă adînci frămîntări politice, ce aveau să ducă, mai întîi, la actul dublei alegeri a lui Alexandru Ioan Cuza de la 5 și 24 ianuarie 1859, și apoi la crearea statului român unificat. Iar în cadrul dezvoltării lui aveau să se adîncească și mai mult frămîntările politice din cauza abandonării idealurilor revoluției de către burghezie, dată fiind colaborarea ei cu moșierimea conservatoare. Astfel, în a doua jumătate a sec. al XIX-lea asistăm, în principal, în orașul București, fiind capitala României și cel mai mare și mai important centru urban, la desfășurarea procesului ascensiunii capitalismului și a consolidării regimului burghezo-moșieresc.

Din aceste cauze obiective, viața capitalei României a cunoscut, încă din timpul domniei lui Al. Ioan Cuza, un intens ritm de manifestări politice care s-au transformat de multe ori în lupte de stradă. Ele vor face obiectul analizei în articolul de față. Către sfîrșitul secolului însă, viața politică a capitalei și-a intensificat și mai mult ritmul, din cauză că:

Cetățenilor Capitalei.

Prin proclamația mea de ieri vă arătam că grație atitudinii ce voi ați știut a păstra, precum și patrioticeii energii a trupelor din garnizoană, ordinea a fost restabilită și perturbatorii arăstați și dați în mâna justiției.

Fiiți liniștiți. Guvernul va fi în stare tot d'acum și la ori-ce împrejurare a menține ordinea.

A trecut timpul când stărețul restabilește ordinea în țara noastră!

Vă acum a vă încredința să nu aveți nici o temere și fie-care să se ocupe cu profesiunea sa, cu acea liniște ce nu o putea avea în trecut, pe când erau amenințați de oamenii desordinei cari se cercau a face crede că Guvernul n'ar fi în pozițiune de a-i subjuca.

Să ne punem dar la lucru cu hotărâre, guvernul și cetățenii, ca ast-fel să putem asigura ferocirea morală și materială a țerei. Ast-fel să putem conjura criminalele uneltiri ale acelor care ar mai cutădea prin mișcări directe sau indirecte a turbura liniștea publică, compromițându tot viitorul patriei noastre.

Ministru din Întru, General FLORESCU.

Miercuri, 4 August, 1865.

Fig. 2 — Un apel al gen. Florescu, ministru de interne, către populația Capitalei, în urma manifestațiilor antiguvernamentale de la 3 august 1865

lunii septembrie, guvernul s-a aflat într-o stare de accentuată tensiune cu liberalii radicali, care a culminat prin demisia consiliului municipal, dominat de aceștia, și prin suspendarea ziarului „Românul“, al lui C. A. Rosetti și a revistei umoristice „Nichipercea“ a lui N. T. Orășanu. Această situație a dus la redactarea protestului amintit, în care se afirmă că țara fusese lovită „în dreptul său municipal, dreptul cel mai vechi al unei societăți... și în libertatea tiparului oglinda conștiinței publice“. Primul ministru, N. Krețulescu, era acuzat că „asemenea tendințe ame-

Fig. 3 — În urma ciocnirilor cu armata din ziua de 14 martie 1888, opoziția a organizat noi demonstrații împotriva „ministrului I. C. Brătianu” care guverna țara de 12 ani

nițătoare, asemenea violări ale drepturilor noastre cele mai sacre... ar aduce, neapărat, tulburări sau moartea politică a națiunii”.¹⁾

Pentru a se da o formă politică protestului care să fie susținut și de mase, a fost convocată la 28 septembrie o adunare publică în sala Bossel, din fața Teatrului Mare.²⁾ Față de această situație guvernul a luat măsuri de împiedicare a manifestației, prefect al poliției fiind colonelul Dumitru Krețulescu, fratele primului ministru. În timp ce în sală se adunaseră aproximativ 200 persoane, iar afară pe Podul Mogosoaiiei și în fața teatrului se mai aflau câteva sute de cetățeni, prefectul de poliție a trecut la aplicarea unor măsuri represive. A închis toate ieșirile sălii, a adus trupe în stradă și apoi a somat pe cei din sală să se împrăștie de îndată. Cum însă ușile erau închise întrucât col. Dumitru Krețulescu urmărea împrăștierea manifestațiilor fiindcă erau adversarii guvernului, s-au produs inerente ciocniri și busculade între participanții la manifestație și organele ordinii publice. N. T. Orășanu, unul din organizatorii manifestației, scrie că după ce „famosul Agă” (col. D. Krețulescu) a somat publicul să se retragă, acesta „mergând spre ușă se văzu oprit și îmbrincit de jandarmi, care cu săbile destecate îi opreau ieșirea”.³⁾ Potrivit unei alte mărturii contemporane, când prefectul de

1) *Reforma*, supl. la nr. 9 din 4/16 oct. 1859, p. 1, și Dan Berindei, *Frământări social politice bucureștene în anii 1859—1862*, în *Materiale de istorie și muzeografie*, MIB, 1964, p. 90.

2) Teatrul Național a purtat numele de Teatrul Mare până în 1877, în timpul directoratului lui Al. Odobescu.

3) N. T. Orășanu, *Intemnițările mele politice*. Buc., 1862, p. 10—11.

poliție a ordonat jandarmilor viriți în sală să risipească pe manifestanții adunați acolo, mulțimea a început să strige : „Afară Aga ! Afară bașibuzucii ! Jandarmii trag săbile, civilii întind bastoanele. Sabia nu-și avea loc de joc, dar bastonul cădea tot pe cap cu chipiu“. ⁴⁾ Dar lucrurile nu s-au oprit aici. Eugen Carada, liberal radical, sprijinitor al opoziției care urmărea răsturnarea guvernului, aflăm din același document, „dă fuga în Piața cea mare“ (Piața Unirii de azi, n.n.) ridică pe toți zarzavagii ce găsi, dimpreună cu ucenicii și călfile de pe la stăpini, se pune în fruntea lor, pornește cu o mulțime de vreo 4—500 spre teatru. În Piața Teatrului se aflau vreo 30 de jandarmi călări... care porneau cu caii prin mulțime s-o răspîndească, mulțimea se îndirjește și pune mina pe pietre... aruncă în jandarmi. În o clipă se răspîndiră jandarmii toți. Din nenorocire începu o ploaie strajnică... ce s-a mai făcut nu știu...“ ⁵⁾

Incidentul nu s-a terminat însă aici. În tot cursul zilei și chiar în noaptea de 28 spre 29 septembrie nenumărați bucureșteni, cu sutele, agitați de liberalii radicali, umpleau străzile mai principale ale orașului dîndu-i aspectul asemeni „Parisului la începutul unei revoluții“, scrie un alt martor ocular. ⁶⁾

A doua zi însă situația s-a normalizat complet. Iar arestările ce s-au făcut, (printre alții se aflau și deputații C. A. Rosetti și Emanoil Chinezu) precum și procesul intentat organizatorilor n-au avut urmări. La 24 ianuarie 1860, domnitorul Al. Ioan Cuza a ordonat scoaterea procesului de pe rolurile justiției.

Cu tot sprijinul conciliator al domnitorului, cu toate că masele populare îi cunoșteau intențiile considerîndu-l un om nou, totuși domnia lui a întîmpinat, în cele două etape ale ei, nenumărate greutăți, din cauză că guvernele, în afară de acela al lui Mihail Kogălniceanu, temporizau politica lui reformatoare. Așa se explică manifestațiile din țară și marile demonstrații de la București, care au culminat cu asasinarea primului ministru Barbu Catargiu, în 1862, fiind potrivnic oricărei reforme agrare.

Dintre toate manifestațiile și agitațiile ce s-au desfășurat în timpul acestei domnii, desigur că aceea de la 3 august 1865 este cea mai semnificativă.

Deși de proporții mici, totuși mișcarea populară de la 3 august 1865 a avut o însemnătate deosebită dat fiind substratul ei. Această manifestație a fost numai prilejul potrivit pentru opoziție și numeroșii dușmani ai domnitorului, pentru a-și realiza planul : răsturnarea lui Al. Ioan Cuza. La 3 august 1865 a fost, ca să zicem așa, o repetiție generală a complotului „monstruoasei coaliții“, ce avea să ducă la abdicarea lui Al. Ioan Cuza, peste cîteva luni, la 11 februarie 1866.

Încă din timpul guvernării lui Bosianu, în aprilie 1865, domnitorul Cuza fusese informat că opoziția se agită, că stringe rîndurile în vederea unei acțiuni complotiste. Fusese suprimate ziarele „Buciumul“ și „Nichi-

⁴⁾ Arhiva MIB, nr. inv. 39101.

⁵⁾ Ibidem ; Paul I. Cernovodeanu, *Mărturiile contemporane privitoare la frămîntările politice și sociale din București la 1859—1862*, în *Studii*, XV (1962) nr. 1, p. 135—141 ; Dan Berindei *op. cit.*, p. 89—92.

⁶⁾ D. Bolintineanu, *Viața lui Cuza Vodă*, Iași, I, f.a., p. 22.

percea", din cauza articolelor infamante la adresa domnitorului. Aceste ziare apar cu nume schimbat : „Trompeta Carpaților“ și „Greierul“. 7) Cu toate acestea, guvernul continuă să suprimă, din aceleași motive, și alte foi, ca „Opiniunea națională“, și „Conștiința națională“, care înlocuiau „Românul“ lui C. A. Rosetti. 8)

În această ultimă parte a domniei lui și, mai ales, după lovitură de stat de la 4 mai 1864, după care a putut realiza reformele cunoscute — reforma agrară și secularizarea averilor mănăstirești — s-a produs un puternic curent de opoziție, de adversitate chiar, împotriva lui Al. Ioan Cuza, atît în interiorul țării, din partea clasei dominante prin efectele reformei agrare, cît și în străinătate, prin consecințele secularizării, care afectau, financiar, mai multe puteri străine. Din această cauză manifestația de la 3 august a luat proporții extraordinare mai ales în presa străină și în cercurile diplomatice ostile lui Al. Ioan Cuza.

Momentul deslănțuirii turburărilor a fost ales imediat după plecarea lui Al. Ioan Cuza la Ems, în Prusia, pentru a-și îngriji sănătatea. Din noianul de nemulțumiri, determinate și de situația grea financiară în care se găsea țara ca urmare a reformei agrare. adversarii domnitorului au ales pe cele mai simple.

Printr-o ordonanță a Primăriei capitalei era interzis comerțul ambulant, negustorii fiind obligați să închirieze gherete. O altă serie de nemulțumiri era determinată de legea monopolurilor, prin care negustorii de tutun își vedeau lezate interesele lor. Cu cîteva zile înainte de izbucnirea turburărilor, fusese răspîndit în oraș un apel prin care cetățenii erau chemați să-și ia armele pentru a se apăra „de hoții privilegiați“. 9) Pe de altă parte, fusese răspîndită o foaie, „Clopotul“, ce dădea impresia că este tipărită în străinătate, în Austria, în ale cărei articole Al. Ioan Cuza era aspru criticat. De asemenea, corespondenții străini vorbeau de iminența unei „revoluții în București“, manifeste litografiate insultau grosolan pe domnitor iar Ion C. Brătianu, venind de la moșia lui de la Florica, scria prefectului de poliție, în ajunul turburărilor de la 3 august, că „nu se poate deci să fie o revoluție în București ci o simplă evoluție prin care poporul va trece de la o stare de lucruri ce nu-i convine la una mai mulțumitoare, și aceasta se va întimpla fără luptă printr-o simplă manifestare a voinței naționale“. 10) Însă, confirmarea cea mai exactă a acțiunii complotiste a opoziției, o găsim într-un raport a lui Eder, consulul Austriei la București, care raporta Vienei că în seara de 2 august fruntașii opoziției s-au adunat pentru a discuta problema abdicării lui Al. I. Cuza și aceea a succesiunii. 11)

Răsmerița precupeților și a tutungiuilor agitați de opoziție, n-a durat prea mult. Ei s-au năpustit asupra gheretelor, distrugîndu-le sau dîndu-le foc și, apoi, s-au îndreptat spre localul Primăriei ce se afla, pe atunci, în gura Pieței Mari ; l-au devastat iar arhiva au aruncat-o în Dîmbovița.

7) C. C. Giurescu, *Viața și opera lui Cuza Vodă*, Buc., 1966, p. 336

8) *Ibidem*, p. 337.

9) *Ibidem*, p. 336.

10) A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia traiană*, Buc., (1936) XIV/2, p. 49.

11) T. W. Riker, *Cum s-a înfăptuit România*, Buc., 1943, p. 588

Cum această ispravă anarhică la care, bineînțeles, se asociaseră și haimanalele orașului, putea să se întindă și să degenereze, generalul Em. Florescu, ministrul de interne, interveni cu forța armată. Mulțimea, care era înarmată mai mult cu ciomege, cuțite și pietre, decît cu puști, se afla în derută, fără putere. Dar, fiindcă se încăpăținase să reziste, armata a deschis focul asupra ei. Au rămas pe caldarîm vreo 20 de morți și mai mulți răniți. Atacatorii au fugit care pe unde au putut și, după vreo 3 ore de luptă și haos, totul s-a liniștit și ordinea s-a restabilit.

A doua zi, la 4 august, imediat după potolirea răzmeriței, generalul Florescu, ministrul de interne, se adresa cetățenilor Capitalei printr-un comunicat, liniștitor, în care spunea : „Prin proclamația mea de ieri vă arătăm că grație atitudinii ce voi ați știut a păstra, precum și patrioticeii energii a trupelor din garnizoană, ordinea a fost restabilită și perturbatorii arestați și dați pe mina justiției. Fiți liniștiți, guvernul va fi în stare întotdeauna la orice împrejurare a menține ordinea. A trecut timpul cînd străinul restabilea ordinea în țara noastră...”¹²⁾

Ceea ce ne arată că guvernul considera că și unii agenți diplomatici străini erau amestecați în turburările de la 3 august. Acest fapt este confirmat de textul unui apel, semnat tot de generalul Florescu la 5 august, „Către toți cetățenii din întreaga Românie“, apărut ca supliment extraordinar în Monitorul Oficial din acea vreme.

În Apel se ia atitudine față de „articolele .. incendiare și provocatoare la revoltă și răsturnare“, ce au apărut într-un ziar intitulat „Clopotul“, cu care „poșta austriacă a inundat Capitala“, editat în Elveția, la Lausanne, „în limba română și poartă drept inscripție, pe de o parte : *Craiova*, iar pe de altă, că va ieși în toate duminicile, în toate orașele României“. Ministrul de interne face o legătură între aceste articole și „sedițiunea ce guvernul a fost chemat a combate în București în ziua de marți 3 august“.¹³⁾

Dacă această neînsemnată turburare a ordinii publice nu ar fi fost efectul unei grave acțiuni complotiste privind România, în acest caz nu ar fi prezentat niciun interes istoric. Cum însă aceste turburări de stradă trebuiau să dea semnalul unei acțiuni revoluționare prin care se urmărea detronarea lui Al. I. Cuza, ele capătă o semnificație istorică deosebită.

Domnitorul a fost de îndată informat de întîmplările de la București, fiind însă asigurat că nu pot avea urmări el a mai rămas la Ems cîteva zile, revenind la București, mai tîrziu, după ce, în prealabil, se oprise la reședința sa de la Ruginoasa. În schimb, la București, generalul Florescu a continuat să ia măsuri drastice, ordonînd printre altele și arestarea cîtorva fruntași politici, pe care-i considera amestecați în complotul împotriva domniei. Printre aceștia, erau cîteva personalități marcante de la liberalii radicali, ca I. C. Brătianu, C. A. Rosetti, Golescu, Eugen Carada, Constantin Brăiloiu ș. a.¹⁴⁾ Însă procurorul general al Curții de apel, Schina, procurorul de secție, Giani, și procurorul Trib. Ilfov, Paciurea, refuzaseră să semneze ordinele de arestare, preferînd

¹²⁾ Arh. MIB, nr. inv. 22982.

¹³⁾ Arh. MIB, nr. inv. 41359.

¹⁴⁾ C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 341.

să-și înalteze demisia ministrului de justiție, D. Cariagdi.¹⁵⁾ Au fost numiți alți procurori, iar ancheta constatând nevinovăția frunțașilor politici liberali i-a eliberat. Domnitorul, pentru a minimaliza turburările, amnistie pe toți cei arestați, cu ocazia aniversării zilei lui de naștere, la 30 august.

Răzmerița a avut însă un implicat de ordin extern, diplomatic, care arată, pe de o parte, adversitățile ce le întâmpina domnitorul în unele țări străine, iar pe de altă parte, îi prilejuia ocazia să manifeste într-o scrisoare către vizir o atitudine de înaltă demnitate națională și de adevărat patriotism.

Presă străină, îndeosebi cea franceză, engleză, rusă, austriacă și turcă, a adoptat o atitudine critică față de domnitor și actele lui de guvernământ. Turburările de la București au provocat chiar discutarea oportunității schimbării de regim în Principatele dunărene, care interesa foarte mult marile puteri europene. Astfel, Drouyen de Lhuys, ministrul de externe al Franței, a recomandat lui Iancu Alecsandri, agentul diplomatic al României la Paris, ca domnitorul să-și revizuiască, fundamental, politica, dacă vrea să preîntâmpine un demers colectiv al puterilor garante.¹⁶⁾ Iar scrisoarea pe care a trimis-o domnitorul împăratului Napoleon III, sprijinitor activ al lui Cuza pînă atunci, nu a fost primită direct de împărat de la Iancu Alecsandri, așa cum dorise domnitorul, ci a fost predată la cancelariat. Cît despre Anglia, Rusia și Imperiul habsburgic, adversitatea lor față de Cuza Vodă se vede din atitudinea adoptată de către ambasadorii acestor puteri pe lingă Poartă. Ei au cerut chiar o intervenție directă a Turciei, prin trimiterea unui comisar extraordinar în România care să cerceteze cauzele turburărilor. Însă, Ali Pașa, ministrul de externe al Turciei, a respins această idee pentru că ordinea fusese deja restabilită la București. În schimb diplomații menționați au reușit să determine pe vizir, Fuad Pașa, să trimită domnitorului Cuza, o scrisoare cu formulări dure care trădau o imixtiune directă în afacerile interne ale României. Ceea ce însă a provocat o replică plină de simț al răspunderii din partea lui Cuza Vodă.¹⁷⁾ În răspunsul său, domnitorul Cuza amintește vizirului că „Principatele au dreptul a se cîrmui singure, fără amestecul vreunei puteri străine“ și că răzmerița de la 3 august, „a fost o simplă mișcare locală...“ Domnitorul, își manifestă surprinderea că Poarta poate da crezare unor informații neverificate și dacă ordinea nu ar fi fost restabilită de îndată, un eventual amestec direct al Turciei i-ar fi putut crea complicații în „afară de orice prevedere omenească“. După această aluzie la război domnitorul încheie scrisoarea amintind secularele legături dintre poporul român și Turcia.¹⁸⁾

Turburările de la 3 august, dar, mai ales, ecoul lor peste hotare precum și poziția adoptată de domnitor față de tentativele de amestec în afacerile interne ale României, din partea Turciei, au provocat puternice reacțiuni de simpatie față de Cuza Vodă din partea poporului român. Din toate colțurile țării și de la toate categoriile sociale și corporurile

15) *Ibidem*, p. 341.

16) *Ibidem*, p. 346.

17) *Ibidem*, p. 343—344.

18) *Ibidem*, p. 347—348.

organizate, domnitorul a primit scrisori și telegrame de felicitări pentru politica lui de demnitate națională. Astfel, negustorii bucureșteni, adresându-se lui Cuza printr-o adresă, îi scrie „că am citit cu un simțămînt de mîndrie națională răspunsul Măriei Voastre (e vorba de scrisoarea adresată lui Fuad Pașa n.n.) care răspuns ne-a pătruns de cea mai vie recunoștință, care este și aceea a orașului ce reprezentăm. Mergeți Măria Ta pe această cale patriotică. Veți fi urmat de acest oraș și de țara întreagă; generația actuală și aceia viitoare, vor binecuvînta numele lui Alexandru Ioan I“.¹⁹⁾

Astfel se soldă prima reacțiune a opoziției, adică a politicienilor nemulțumiți cu actul autoritar de la 2 mai 1864. Ei au alcătuit „monstruoasa coaliție“, a cărei conspirație avea să triumfe la 11 februarie 1866. Turburările de la 3 august, nedepășind cadrul unor agitații minore provocate de negustorii ambulanzii, au arătat nu numai că masele orășenești au rămas indiferente față de mica rebeliune ci au demonstrat, prin ecoul avut în toată țara, că poporul sprijinea pe Cuza Vodă și politica lui reformatoare.

Evenimentele care au urmat loviturii de la 11 februarie 1866, prin aducerea lui Carol de Hohenzollern pe tronul României, au determinat modificări radicale în viața politică a țării care, cum era firesc, s-au reflectat mai puternic în viața politică a capitalei României. Ascensiunea capitalismului și consolidarea regimului burghez-moșieresc, în cadrele unui stat condus de un monarh, au provocat reacțiuni ale maseilor și chiar în sinul păturii conducătoare împotriva regelui și a politicii lui sau au pus în mișcare masele țărănești care au continuat a avea revendicări sociale. De asemenea, trebuie consemnate și frământările pe care le-a iscat problema națională precum și acele forme negative ale vieții politice, proprii politicianismului demagogic.

Încă din primii ani ai domniei lui Carol se formase un curent antidinastic, alimentat nu numai de simpatiile maselor populare față de Al. I. Cuza, ci și de unele acțiuni politice cu substrat financiar pe care Carol I ținea să le impună. Iar printre acestea, concesiunea construirii căilor ferate unui consorțiu german reprezentat de inginerul Strusberg, cunoscută cu numele de „afacerea Strusberg“, avea un caracter oneros pentru statul român. Cît despre fostul domnitor să nu se uite că după 4 ani de la abdicare, în 1870, a fost ales deputat în Mehedinți, fără să-și fi pus personal candidatura. Pentru a nu contribui la agitarea maselor, Al. I. Cuza a refuzat printr-o scrisoare demnitatea cu care alegătorii îl investiseră.

Curentul antidinastic a crescut și datorită împrejurării că în 1870, în timpul războiului franco-prusian, Franța a suferit o înfrîngere totală din partea Prusiei, patria lui Carol. Cînd la 17 februarie 1871, armata prusacă ocupa Parisul, „Românul“, ziarul lui C. A. Rosetti apare îndoliat fiindcă „ordele teutone calcă sacrul pămînt adăpat cu sîngele atîtor luptători ai libertății“.²⁰⁾ Și cum mulți, foarte mulți români, erau în mod sincer afectați de această situație, au căutat să-și arate simpatia față de

¹⁹⁾ A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 58.

²⁰⁾ Ștefan Ionescu, *Podul Mogoșoaiei*, MIB 1961, p. 45.

Franța și pe calea manifestațiilor. Ocazia a fost prilejuită de un banchet organizat de colonia germană din Capitală, în sala Slătineanu, în seara zilei de 11 martie 1871, pentru a fi sărbătorită victoria armatelor prusace asupra Franței. În timpul desfășurării banchetului, prezidat de Radovitz, consulul Prusiei la București, manifestații au fost atacați din stradă cu pietre. Se sparg geamuri și capete. Este lovit și consulul Prusiei. Manifestații din stradă, citeva sute de studenți și elevi, cărora li s-au adăugat mulți orașeni, deveneau din ce în ce mai agresivi. Tumultul creștea, felinarele se stingeau, clopotele începeau să sune, iar vocile strigau: „Trăiască republica!“ După ce au devastat sala Slătineanu manifestații s-au îndreptat pe Podul Mogoșoaiei spre palat. A intervenit armata. Pe zidurile palatului erau lipite „bilete de închiriat“. Ordinea a fost restabilită numai în cursul dimineții următoare.

Dacă demonstrația antigermană și antidinastică nu a fost gravă în timpul desfășurării ei, a fost însă gravă prin consecințele ei. Guvernul, prezidat de Ion Ghica, și-a declinat competența pentru restabilirea ordinii; Carol, amenința cu renunțarea la tron, cerind însă alcătuirea locotenenței domnești care a funcționat și la abdicarea lui Al. Ioan Cuza. Au fost chemați la palat, chiar în noaptea evenimentelor, Lascăr Catargiu, generalul Golescu și colonelul Haralambie. Lascăr Catargiu și-a luat răspunderea formării unui nou guvern „întrucât dezordinea din ajun era isprava doar a citeva sute de studenți și de școlari instigați de liberali, cărora li s-au adăugat oamenii de pe străzi“. ²¹⁾ Noul guvern conservator, prezidat de Lascăr Catargiu, avea să instaureze o politică autoritară.

Din aceeași perioadă se păstrează un manifest adresat cetățenilor din toată țara, în care li se cere să subscrie „cu cit mai multe semnături“ și să fie trimis președintelui Adunării legislative. ²²⁾ Prin această formă de protest, era concretizat puternicul sentiment antidinastic ce exista în toată țara, în sensul că se făceau presiuni asupra Adunării legislative pentru ca „dacă nu vine guvernul cu proiectul de legi care să pună o margine pradelor și arbitrarului“, să realizeze ei „regenerarea și prosperitatea marelui corp social“. ²³⁾ Aceasta, pentru că, se spunea în apel, „dacă nu veți cere astăzi îndreptarea... miine va fi prea târziu“. ²⁴⁾

Viața politică a capitalei a fost mult frământată în a doua jumătate a sec. al XIX-lea, dar mai ales după abdicarea lui Al. I. Cuza, și de lumea satelor, care, încă din timpul revoluției de la 1848, nutrea puternică speranța că i se va face și ei dreptate, dându-se pământ țăranilor. Așa se explică atît rolul jucat de deputații clăcași în frunte cu Mircea Mălăieru, în Adunarea Ad-hoc din 1857, cît și participarea cetelor de țărani, veniți la București din satele județului Ilfov să impună alegerea lui Al. I. Cuza ca domn și al Țării Românești. Acesta, fiind un om nou, era scotit că va face dreptate și țăranilor iobagi. Și, pe aceeași linie revendicativă, se înscriu și demonstrațiile pe care au încercat să le facă țăranii în București la începutul anului 1862, cînd era discutată reforma agrară în Comisia centrală de la Focșani; după cum, în același cadru de frământare socială

²¹⁾ C. Bacalbașa, *Bucureștii de altă dată*, (1871—1884) I, Buc., 1935, p. 14—15.

²²⁾ Arh. M.I.B., nr. inv. 23096.

²³⁾ *Ibidem*.

²⁴⁾ *Ibidem*.

trebuie puse și mișcărilor țărănești din 1888, care au avut un puternic ecou și în București.

După înfrângerea revoluției de la 1848, nu a mai fost cu putință manifestarea, în nici o formă, a revendicărilor politice sau sociale ale maselor populare din cauza regimului reacționar și refractar ideii de progres social, ce s-a instaurat o dată cu căimăcămia lui Constantin Cantacuzino și s-a menținut în timpul domniei lui Barbu Știrbei. La această situație se adaugă și războiul Crimeii (1853—1856) care, provocând ocuparea Bucureștilor de trupe străine — mai întâi rusești și apoi austriace și turcești — a făcut imposibilă orice acțiune revendicativă cu caracter intern. Abia din primăvara anului 1857, după sosirea comisarilor puterilor garante la București, în luna martie, cînd a intervenit și retragerea trupelor austriace, de cînd s-a pus pe plan european problema reorganizării Principatelor române, masele populare din Moldova și Țara Românească au putut să acționeze conform intereselor de clasă.

În asemenea condiții, în cadrul luptei pentru Unire, țărani puși în mișcare de către foștii deputați clăcași, au manifestat pentru alegerea unui domn nou și pentru reforma agrară. Numeroase documente interne precum și corespondența consulului străini dezvăluiesc rolul jucat de țărani din preajma Bucureștiului pentru alegerea lui Al. I. Cuza. Consulul Franței la București, Béclard, scria într-un raport din 8 februarie 1859 că în ziua alegerii — 24 ianuarie — „un mare număr de țărani veniți din împrejurimi îngroase rîndurile maselor formate din populația mahalalelor“. ²⁵⁾ Aceștia, alături de meșteșugari, negustori și restul orașenilor au impus alegerea lui Al. I. Cuza, în care masele au intuit pe omul nou, reformatorul. În adevăr, alegerea lui Al. I. Cuza a provocat un mare entuziasm pretutindeni. Așa se explică de ce, la 8 februarie 1859, cînd Al. I. Cuza vine, oficial, la București este primit de la Băneasa, de valuri nesfîrșite de săteni și orașeni. „100.000 de oameni adunați din diferite sate și urbe formau această lume entuziastă ce venea spre întîmpinare“. ²⁶⁾

Mișcarea țăranilor ilfoveni și prahoveni din 1862, a arătat nu numai bucureștenilor ci și guvernanților, proporțiile pe care le luase lupta țăranilor pentru pămînt. Ei amenințau luarea cu asalt a capitalei noului stat român unificat. Documentele vremii arată că în preajma zilei de 24 ianuarie 1862 înainta spre București, „pe drumul Tămădăului“, o ceată de 700—800 de oameni. O altă ceată, la fel de numeroasă, încerca să intre în București prin bariera Beilicului. Un alt document vorbește de unul din conducătorii țăranilor care „foarte sumeți și cu nepăsare striga că au venit la dreptate...“ ²⁷⁾ Iar din alte documente, reiese că la Afumați fuseseră arestați 160 de țărani care voiau să intre în oraș. Procesul tuturor țăranilor deținuți la Văcărești, s-a judecat în primăvara anului următor, 1863, iar Mircea Mălăieru, unul din fruntașii mișcării, ca și ceilalți de altfel, a fost eliberat în 1864. ²⁸⁾ În lunile următoare

²⁵⁾ *Istoria orașului București*, I, Buc., 1965, p. 262

²⁶⁾ D. Bolintineanu, *Cuza Vodă și oamenii săi*. Buc., 1870, p. 25.

²⁷⁾ Dan Berindei, *Știri noi cu privire la M. Mălăieru și la Mișcarea țărănească din 1862*, în *Studii VIII*, (1955) nr. 4, p. 100.

²⁸⁾ *Istoria orașului București*, Buc., 1965, p. 290

s-au menținut măsurile de ordine pentru a fi preîntimpinate eventuale noi mișcări. Una din acestea era și întocmirea unui raport zilnic privind „starea Capitalei“, în care se preciza că „liniștea domnește în oraș“ și cuprindea lista celor intrați și ieșiți din capitală timp de 24 de ore. ²⁹⁾

În același cadru al mișcărilor țărănești care au frământat viața politică a Capitalei și pe conducătorii statului în același timp, se înscriu și răscoalele țărănești din primăvara anului 1888 susținute și de proletariatul bucureștean, care au izbucnit în județul Ilfov și în cele limitrofe, ca urmare a agitației politice ce se desfășura la București, materializată prin lupta de stradă pe care a dat-o opoziția împotriva guvernării de 12 ani a lui I. C. Brătianu. Nemuțumirile satelor erau nenumărate. Deși reforma agrară fusese legiferată de mai bine de două decenii și deși prin lupta soldatului-țăran se înfăptuise cu 11 ani în urmă independența României, totuși regimul burghezo-moșieresc continua să ignore realitățile și speranțele vieții țărănești. De aceea, răscoalele din anul 1888 pot fi considerate o repetiție generală a marilor răscoale țărănești din 1907. Dintr-o jalbă a unor țărani, veterani ai războiului din 1877, închiși la Văcărești, aflăm că ei, deși au făcut acest război, având ca „acoperiș cerul și stelele și așternut, șanțurile cu apă dimprejurul Plevnei“, totuși nu au fost improprietăriți. „În zadar ne-am luptat, am așteptat și am răbdat pînă în timpul de față“, spun semnatarii acestei jalbe adresată capului statului. Acum, ei cereau mai puțin: doar grațierea. ³⁰⁾

Răscoalele țărănești din 1888 au tulburat grav viața politică a Capitalei, din cauză că cercurile politice erau preocupate la mijlocul lunii martie cu schimbarea guvernului lui I. C. Brătianu. Atunci, în zilele de 13, 14 și 15 martie, opoziția, sprijinită de masele orașenești, a dat continuu asalturi împotriva guvernului I. C. Brătianu, pe care regele Carol nu voia să-l schimbe, deși guvernase, fără întreruperi, în ultimii 12 ani, din cauză că se realizase o perfectă înțelegere între capul statului și șeful guvernului în ceea ce privește politica externă a României. Campania de răsturnare a guvernului începuse încă din 1887 cînd fusese constituită în acest scop „Liga de rezistență“, în fruntea căreia se aflau Nicolae Fleava și Nicolae Filipescu. ³¹⁾

În primăvara anului 1888 s-au ținut nenumărate întruniri, au fost organizate manifestații, pe străzi și în fața palatului, s-a trecut chiar la acțiuni violente, intervenind poliția și armata; s-au votat moțiuni de solidarizare și desolidarizare cu guvernul. Anarhia începuse să încolțească în viața statului român iar capitala dădea impresia, în zilele de 13, 14 și 15 martie cît a durat criza, unui oraș asediat. În ziua de 14 martie armata a trebuit să facă uz de puterea ei de foc, dar numărul victimelor a fost redus, un mort și mai mulți răniți. ³²⁾

Opoziția, din ce în ce mai îndrăzmită, mai ales din cauza dîrzeniei lui Carol care nu voia să schimbe guvernul, a hotărît ca în ziua de 15 martie,

²⁹⁾ Arh. M.I.B., inv. nr. 12948.

³⁰⁾ *Ibidem*, inv. nr. 61620.

³¹⁾ C. Bacalbașa, *op. cit.*, 2, p. 48.

³²⁾ *Ibidem*, p. 65

toți deputații ei să se adune la Băile Eforiei de unde, cu capetele desco-
perite, să meargă la Camera. ³³⁾

Un contemporan, C. Bacalbașa, spune despre această manifestație că
a fost impresionantă prin participarea masivă a orășenilor. ³⁴⁾

O altă problemă care a frământat pe orășeni a fost soarta româ-
nilor din Imperiul habsburgic. Masele orășenești au dovedit în această
privință în mod constant un puternic sentiment național, luind atitudine
ori de câte ori poporul român din provincia de peste munți era supus
la o politică de deznaționalizare. Oricît Carol, prin legăturile pe care le
avea cu Prusia și Austro-Ungaria, căuta să modereze răbufnirile senti-
mentului național, nu a reușit. Guvernele au fost puse mereu în situații
delicate, pentru că, pe de o parte, trebuiau să țină seama de intervențiile
venite de la Viena sau Budapesta, iar pe de altă parte, nu aveau cum înă-
buși afirmarea luptei pentru libertatea poporului român.

O deosebită semnificație politică privind problema Transilvaniei au
avut-o serbările de la București, în 1867, pentru înființarea Societății
academice. Nu întâmplător au venit la București, pentru a participa la
aceste serbări, numeroși ardeleni, fruntași ai vieții culturale românești ;
nu întâmplător pentru întocmirea Dicționarului limbii române au fost
numiți doi ardeleni : Timotei Cipariu și I. Massim. ³⁵⁾ Încă din ianuarie
1867 luase ființă ziarul „Perseverența“ iar în mai același an a fost în-
ființată la București „Societatea Transilvania“ sub președinția lui
Al. Papiu Ilarian, prin care era susținută cauza românilor de peste munți.
Iar în luna iulie, cînd s-a ținut tot la București prima sesiune a Societă-
ții Academice Române, Gheorghe Barițiu și Timotei Cipariu și-au exprimat
convingerea că „bărbații de stat ai românilor vor îngriji pentru eli-
berarea perfectă a patriei române“. ³⁶⁾

Către sfîrșitul secolului, atitudinea maselor orășenești a cunoscut
însă forme mai precise. În 1892, cînd politica de deznaționalizare inițiată
de Habsburgi a luat forme mai pronunțate, fruntașii ardeleni au găsit la
București, în toate cercurile, înțelegerea și subsidiile necesare pentru a
duce lupta pentru apărarea românilor transilvăneni. Părintele Lucaci și
George Rațiu, președintele Partidului național român, sînt sărbătoriți la
București ; ei sînt obiectul unor semnificative manifestații ori unde erau
recunoscuți de bucureșteni. ³⁷⁾ Însă manifestațiile pentru românii de peste
munți au cunoscut o formă extraordinară în 1894, în timpul procesului
Memorandumului. La 24 aprilie, în ajunul începerii la Cluj a procesului
românilor care se plînseseră împăratului împotriva administrației, Liga
culturală a ținut o mare întrunire de protest în sala Băilor Eforiei. A
fost un adevărat miting. Iar cînd, totuși, justiția habsburgică, n-a ținut
seama de nimic și a osîndit pe memorandiști, bucureștenii și, îndeosebi,

³³⁾ Arh. M.I.B., inv. nr. 42926.

³⁴⁾ C. Bacalbașa, *op. cit.*, p. 63 ; *Arh. M.I.B.*, inv. nr. 42926.

³⁵⁾ Dan Berindei, *Înființarea Societății literare (Academica) în Studii*, 2, 1956,
nr. 5, p. 35.

³⁶⁾ *Istoria României* IV, p. 575, *Istoria orașului București*, I, p. 321.

³⁷⁾ C. Bacalbașa, *op. cit.*, III, p. 147.

tineretul universitar, au intrat într-o vie agitate.³⁸⁾ Cit de răscolit era sufletul românesc din cauza politicii habsburgice în Transilvania, se poate vedea din faptul că 2 ani mai târziu, în 1896, împăratul Frantz Iosif a ținut să vină la București, la Carol. A fost primit cum se cuvine, dar fără manifestații de simpatie din partea orășenilor.

Cînd la 3 mai 1898 s-au împlinit 50 de ani de la Adunarea pe Cîmpul Libertății de la Blaj a celor 40.000 de români care au cerut drepturi și libertate națională, bucureștenii au manifestat în mod puternic și semnificativ. La orele 10 s-a oficiat un parastas la biserica Zlătari: la orele 14 mulțimea s-a adunat în Cîșmigiu de unde procesiunea s-a îndreptat spre șoseaua Kiseleff. Participau studenții bucureșteni, membrii Ligii culturale, studenții transilvăneni cu coarde negre și apoi valuri de orășeni. Manifestanții au parcurs calea Victoriei sub o ploaie de flori aruncate de la balcoane și sub faldurile tricolorului care filfia pe la toate casele. Tot în aceeași zi a fost publicat și testamentul lui Avram Iancu care își lăsase „toată averea mișcătoare și nemișcătoare... în folosul națiunii” și a studenților în drept, „tare crezînd că luptătorii cu arma legii vor putea scoate drepturile națiunii mele”, erau ultimele dorințe ale vajnicului luptător pentru libertatea națională.³⁹⁾

Una din racilele organice ale vechiului regim burghezo-moșieresc a fost, desigur, și ceea ce numim politicianism, formă prin care se înțelege subordonarea intereselor generale ale statului, intereselor particulare ale partidelor politice. Cum lupta pentru putere a constituit în mod permanent obiectivul principal al cluburilor politice, ea a luat diverse forme și a agitat mereu viața societății și a statului român.

Una din aceste forme era aceea a *bătăliilor electorale*, atunci cînd partidele, pentru a impune alegerea candidaților lor, recurgeau la fel de fel de metode. Fiecare partid își avea statul său major pentru campaniile electorale. Iar el era format și din bătauși bine cunoscuți periferiei bucurestene. Unul din aceștia, Ilie Tabacu, zis și Ilie Geambașu, a fost vestit în luptele electorale de la sfîrșitul secolului trecut. Un altul, a fost Temelie Trancă. Erau spaima cartierelor mărginașe. Au sfîrșit dramatic, fiind uciși în timpul alegerilor din 1875.⁴⁰⁾

O formă de manifestare împotriva politicianismului a fost satira politică. Deseori, pe scenele teatrelor bucureștene se jucau reviste în care erau biciuite moravurile și, mai ales, năravurile politice. Chiar Matei Millo a închiriat în 1877 sala Teatrului Mare pentru a juca, printre alte piese și satira politică: „Haine vechi și zdrențe politice”.⁴¹⁾

Așa se explică de ce C. A. Rosetti, luptătorul român de la 1848, fruntașul liberal radical, a fost în mod permanent un adversar declarat față de spiritul retrograd și politicianism. Cînd în seara zilei de 28 noiembrie 1877, după anunțarea oficială a căderii Plevnei, numeroși cetățeni s-au dus la locuința lui C. A. Rosetti, pentru a-l aclama, el le-a spus: „Domnilor am luat Plevna externă, e adevărat, acum însă ne mai rămîne

³⁸⁾ *Ibidem*, II, p. 166.

³⁹⁾ *Ibidem*, p. 241—242.

⁴⁰⁾ Arhiva M.I.B., inv. nr. 23097.

⁴¹⁾ C. Bacalbașa, *op. cit.*, I, p. 206.

ca să luăm Plevna internă“.⁴²⁾ Ceea ce, nu i-au iertat în primul rînd conservatorii, pînă la moarte. Și tot datorită înverșunatelor lupte politice poate fi explicată adversitatea pe care o avea poetul Eminescu, redactor la „Timpul“, oficiosul conservatorilor, față de C. A. Rosetti, pe care l-a stigmatizat în Scrisoarea a III-a, atunci cînd vorbește de „pocitura“ cu „bulbucății ochi de broască...“⁴³⁾

Lupta pentru putere dintre conservatori și liberali a fost dusă în mod constant din momentul Unirii Principatelor. Conflictul dintre liberalii radicali și moderați, pe de o parte, și conservatori, pe de altă parte, a cunoscut forme variate. Una din ele a fost și aceea a luării de atitudine față de cîte o lege. Astfel, în 1893, cînd Lascăr Catargiu, prim ministru, a depus pe biroul Camerii legea înființării jandarmeriei rurale, ca urmare a răscoalelor țărănești din 1888, reacția opoziției liberale a fost imediată și violentă sub motivul că jandarmeria rurală ar fi numai un instrument al guvernului ca să poată teroriza opoziția. Însă legea care a dezlănțuit acțiuni politice și a dus la încăierări în stradă, soldate cu morți și răniți, a fost legea maximului, adică legea taxelor comunale, pe accize.⁴⁴⁾ Ea a fost combătută cu violență de liberali care au promis că o vor desființa, dar cînd au venit la putere, în 1895, au păstrat-o! S-au ținut adunări de protest, au fost desfundate mahalalele, mii și mii de oameni s-au adunat în Piața Unirii și în incinta Adunării legislative. A trebuit să intervină armata. S-a deschis foc. Au fost morți și răniți.⁴⁵⁾ Evenimentele din acele zile ale lunii aprilie 1893 au demonstrat, încă o dată unde duce spiritul politicianist, adică lupta dintre partide, izvorită din interese sau pasiuni de club.

Frământările politice mai însemnate, care au caracterizat viața capitalei României pînă la 1900, au dovedit un stadiu de dezvoltată conștiință națională din partea tuturor orașenilor. Iar la acesta, dacă adăugăm lupta de clasă, cu pronunțatul ei conținut social, care se manifestă mai ales la sfîrșitul sec. al XIX-lea, după ce se dezvoltase industria și se consolidase regimul burghezo-moșieresc, ne vom da seama cît de însuflețită a fost viața orașului-capitală și cît de variate și vaste au fost problemele ce i s-au pus. Ceea ce, de altfel, reiese și din faptul că după abdicarea lui Cuza Vodă, burghezia liberală a căutat să-și întărească pozițiile, organizînd militar masele orașenești care, prin situația lor materială, invederau o atitudine burgheză. Astfel, în martie 1866, a fost votată de corpurile legiuitoare legea pentru înființarea „Guoardiei orașenești“, instituită în toate orașele, „pentru a priveghea la paza ordînei“.⁴⁶⁾ Însă, conservatorii, de temerea unei insurecții burgheze, au dezorganizat guarda civică în 1872, reducînd-o pînă în 1877, la 2 batalioane. La toate acestea se adaugă și faptul că orașul București a fost și

⁴²⁾ *Ibidem*, p. 240.

⁴³⁾ Mihai Eminescu. *Poezii*, ediție îngrijită de D. Panaitescu-Perpessicius, (Buc., 1963), p. 125.

⁴⁴⁾ C. Bacalbașa, *op. cit.*, II, p. 150—151.

⁴⁵⁾ *Raportul doctorului Felix*, în Arhiva M.I.B. inv. nr. 73517.

⁴⁶⁾ *Istoria orașului București*, p. 321

un centru al luptelor popoarelor balcanice, pentru libertate și independență. Numeroși revoluționari bulgari, în frunte cu Hristo Botev, s-au refugiat în București unde au desfășurat, înainte de războiul din 1877, o vastă acțiune revoluționară pentru a chema la luptă de eliberare de sub jugul otoman poporul bulgar; luptă ce avea să culmineze prin participarea unităților de voluntari bulgari la războiul pe care l-am purtat alături de armata rusă, pentru cucerirea independenței României.

Dacă din prima categorie, — frământările politice — eliminăm aspectele negative, manifestările politicianiste, constatăm că masele orășenești s-au ridicat fie pentru apărarea ideii de progres, luptând pentru reforme și libertate socială, fie pentru afirmarea ideii de libertate națională, dat fiind că o bună parte din marea familie a poporului român era sub stăpânire străină. Ceea ce, recunoaștem, a dovedit o înaltă conștiință civică din partea maselor orășenești care s-au situat, în perspectiva istorică, ca luptătoare active pentru viitorul liber al poporului român.

Toate aceste lupte și frământări politice la care masele bucureștene au participat intens mai ales după Unirea Principatelor, alcătuiesc, de fapt, numai unul din factorii care caracterizează viața politică și socială a capitalei României, în a doua jumătate a sec. al XIX-lea. Ea nu poate fi definită fără a se ține seama, în principal, de contribuția proletariatului bucureștean care, pe măsură ce se emancipa și rîndurile lui se înmulțeau, dat fiind procesul de industrializare în continuă desfășurare, a jucat un rol din ce în ce mai însemnat în viața politică a capitalei și deci și a țării. De la societățile de ajutor reciproc și primele manifestări ale unor greve spontane, pînă la greva „lucrătorilor în fier și lemn“, din 1888, prima grevă organizată pe principiul luptei de clasă, sau înființarea Clubului muncitorilor din București (1890) și crearea Partidului Social Democrat al Muncitorilor din România (1893), este tot atîta drum ca de la o muncitorime neorganizată și exploatată, la una organizată și conștientă de rolul pe care îl are de îndeplinit în societatea românească. Iar la aceasta trebuie să avem în vedere și influența, majoră, pe care a exercitat-o literatura marxistă răspîndită în rîndurile muncitorimii bucureștene precum și aportul cercurilor revoluționare, cercuri de structură socialistă, pentru formarea conștiinței și maturizarea proletariatului. Numai așa se poate explica participarea lui activă la toate momentele mai de seamă din viața politică a țării. Considerînd războiul pentru cucerirea independenței (1877) ca un război just, muncitorimea bucureșteană l-a sprijinit iar cercurile socialiste au scos chiar un ziar, „Socialistul“, care susținea participarea României la acest război; apreciind că revoltele țărănești din 1888 se înscriu în categoria unor revendicări întemeiate, aceeași muncitorime, a fost alături de pătura țărănească. Ceva mai mult, ea însăși luptînd pentru revendicări democratice — 8 ore de muncă, vot universal, repaosul duminical — muncitorimea bucureșteană a constituit avangarda maselor orășenești, alcătuite din meșteșugari, mici negustori și celelalte categorii ale oamenilor muncii. Așa se explică de ce sărbătorirea zilei de 1 Mai, ca zi a muncii, pe care au organizat-o muncitorii bucureșteni, pentru întîia oară, în 1890, la sala Trocadero, era, în același

limp, și sărbătoarea tuturor categoriilor sociale alcătuite din oamenii cei mulți, ai muncii.

Astfel, numai prin cunoașterea adincită a dezvoltării și maturizării proletariatului bucureștean în perioada menționată, vom putea avea imaginea completă a vieții politice și sociale a capitalei României, în a doua jumătate a sec. al XIX-lea. Dar, după cum am mai arătat, acest al doilea factor determinant — proletariatul — se impune să facă obiectul unei analize deosebite.

R é s u m é

L'auteur analyse les troubles politiques qui ont agité la vie de la capitale de la Roumanie pendant la seconde moitié du XIX-ème siècle. Les troubles sociaux qui ont mené à la création du prolétariat bucarestois, à des grèves et à la constitution du premier parti des travailleurs, le parti Social-Démocrate des ouvriers de Roumanie, formera l'objet d'un autre article.

De l'analyse des événements politiques il en ressort plusieurs conclusions en mesure de caractériser l'état d'esprit des habitants de la ville pendant la période mentionnée.

Premièrement, on met en évidence une tendance de plus en plus prononcée de la part des masses bucarestois de donner leur appui au prince regnant Al. Ioan Cuza, afin de réaliser les réformes que ces masses attendaient depuis longtemps. Parmi celles ci on remarque, en premier lieu, la sécularisation des biens des monastères et la réforme agraire.

En second lieu, l'auteur présente en cet article aussi les aspects de la lutte antidynastique que les masses bucarestois ont combattu constamment.

Enfin, en troisième lieu, l'auteur souligne le rôle joué par les bucarestois en ce qui concerne l'assistance des roumains de Transylvanie sur lesquels pesait le joug des Habsbourgs.

Toutes ces attitudes et manifestations de masses bucarestois démontrent leur orientation démocratique et progressiste, en même temps que le développement et la maturation de leur conscience civique. En même temps, on fait ressortir aussi le solidarité des habitants de la ville avec les masses des paysans qui ont participé activement pour déterminer la réforme agraire.